

Kapitalistička preduzeća vode menadžeri. Plaćeni menadžeri upravljaju sastancima deonicara. Apstrakcija kapitala se pojavljuje za svakoga na vidljiv način. U toj situaciji, stanje radnika se popravilo u odnosu na prošlost, dok su oštre borbe ranije čak i u razvijenim zemljama podrazumevale suprotstavljanje ugroženih klasa i poretka. Tako su to nazvali i zvanično – *le classe dangereuse*. Otvoreni prezir prema narodu danas postoji samo u Istočnoj Evropi. To ni ovde nije toliko značajno, određuje, iako se i danas čuju takvi glasovi. Kao u mađarskom političkom jeziku, u kojem se još uvek govori o malom čoveku, o prosečnoj „baba mariji“, dakle ti glasovi koji podrazumevaju prezir prema narodu su arhaični, nebitni. Društvo države blagostanja je i društvo jednakosti, koje je Gramsci nazvao pasivnom revolucijom. Neki zahtevi komunističke revolucije su iza leđa aktera zadovoljeni na negativan, ali savršen način. Šta je bio glavni tradicionalni zahtev radničke klase?

Ukidanje prinude rada, nestanak nasilne prinude na disciplinovan rad. Brisanje hijerarhijske razlike između fizičkog i duhovnog rada. Zamenjivanje naredbi koncenzusom. Zamenjivanje poslušnosti kreativnošću. Taj komunistički zahtev je kapitalizam na izvrstan način zadovoljio, u otudavajućem sistemu koji naravno nije promenio svoj karakter. Umetnost i kultura civilizacije koja je nastala usled pasivne revolucije, nisu bile na nivou nizozemskog slikarstva, kasno-gotskih katedrala i Mocartove muzike, jer je umetnost novog perioda i novog razdoblja, tj. države blagostanja – reklama. Rasprostranjuje se dizajn kao centralna funkcija proizvodnje. Ne proizvode se samo proizvodi, već i mesta reprodukcije, tj. domaćinstvo, kulturne, umetničke forme i jedinstvena moda (svi nose farmerice). Ta centralna funkcija dizajna, koja se ne može odvojiti od ...

„MARK PREKIDA“

U dizajnu se ujedinjuju kapital, proizvodnja, cirkulacija, valorizacija, umetnost i svojina, i dizajn postaje od centralnog značaja zato što on upravlja proizvodnjom (radnim, odnosno slobodnim vremenom). Zamislimo da su događaji stare civilizacije koju simbolički možemo da interpretiramo kao onaj slučaj kada Papa izlazi na katedralu sv. Petra i izjavljuje svoje enciklike: „Urbi et orbi“, zamenjeni prezentacijama Stiv Džobsa, koji takode izjavljuje svoj „urbi et orbi“, čija je sadržina odgovor na pitanje: „Šta je od ovog trenutka forma duha?“.

Takva je forma duha. Sad već znamo.

Time on ne reklamira proizvod, jer ni nije rec o proizvodu. Ne bi ni mogao da reklamira proizvod, jer je taj proizvod sama reklama. Ta reklama nije reklama, nego je umetnička ideja koja izrađuje jednu formu. Čega je to forma? To je forma nečega što će proizvesti drugi ljudi, za šta će tehnologiju obezbediti drugi ljudi, i samo tu formu su takode proizveli neki drugi ljudi, i koja proglašava jednu jedinu stvar – brend. Samu sebe. Proglašava da je to iPhone: iPod, to je ne znam ni ja šta, samo to proglašavanje proizvoda postaje najvažniji ekonomski, odnosno, duhovni akt. Odvajanje proizvodnje, cirkulacije, valorizacije, umetnost, razvitka duhovne svojine, i proglašavanja novog stilskeg perioda – to je ono što je Gi Debor svojevremeno nazvao spektaklom, u kojem se ujedinjuju umetničko oblikovanje slobodnog vremena, politička propaganda, samo-proizvodnja (najveća tehnička disciplina, koja je uniformna i pod kontrolom „blueprint“-a). Radnik vrši disciplinovan rad na mehanički način, ujedinjujući se sa mašinom. E sada, Debor i situacionistička internacionala su to prepoznali – to je jedna od njihovih osobina – kada su još jedva postojali tragovi svega toga, kada je još najvažnija narodna zabava bila bioskop, kada ljudi još nisu gledali fudbalske utakmice na televiziji, nego kada su išli do samog stadiona. Kada kola još uvek nisu bila suština slobode, već su ljudi zajedno išli na sindikalna letovališta. To se dešavalo na vrlo sličan način u zapadnom i istočnom bloku, zanemarujući poznate razlike. Radnički pokret sebe nije razumeo na taj

nacin, nije izjavljivao da je pobedio u klasnoj borbi, niti da je izgubio, vec je naprosto promenio temu, prešao je na drugi predmet. To je predmet koji se nikada nije nalazio među revolucionarnim zahtevima, zahtev za potrošnjom, odnosno za što potpunijim zadovoljavanjem promenljivih potreba, umesto zahteva za srecom, blaženstvom i oslobođenjem. Promenio je strukturu društvenih borbi i samog društva. Nema potrebe da naglasim, povecao je i društvene profite. Tržišta su se povecala, nastala su tržišta koja su veca od svih ranijih. U toj situaciji se moglo prepoznati da je veca fizicka sreca, odnosno, izegavanje patnje, ne znaci istovremeno i oslobođenje, kraj otudenja. I istovremeno je trebalo prepoznati da su Debor i situacionisti interpretirani na pogrešan nacin. Ta nova sreca i blaženstvo koje su nastale, ta nova jednakost, nije manipulacija, nije privid vec je stvarnost. U sistemu nejednakosti se pojavila jednakost, relativna priznatost univerzalnog društva potrošaca i unutar otudenja i represije pojavila se – sreca, represija koja se ne služi patnjom ili strahom, vec sa onim konformizmom koji je predstavljao cenu za zadovoljavanje finih, varijabilnih, fleksibilnih i nežnih potreba koje su odredene proizvodnjom i cirkulacijom.

U ovom trenutku Debor i situacionisti su reformulisali šta je proletarijat, i šta znaci sam revolucionarni subjekt. I, u tekstu „Stvarni raskid u internacionali“ (kao što su i svi ostali Deborovi tekstovi izokretanja i pomeranja Marksovih tekstova, dok je Marks imao tekst o navodnom raskidu u internacionali, Debor je imao tekst o stvarnom raskidu u internacionali. Vec je i prva recenica Deborovog glavnog dela zapravo parafraza Marks), kažu da je najvažniji rad revolucionarne klase proizvodnja istorije. A ta proizvodnja istorije u tom smislu znaci da proizvodnja u kapitalizmu se ne može svesti na proizvodnju predmeta. Vec se stvara vrednost, a ta vrednost je veca u odnosu na ono što je investirano jer nastankom radnog vremena nastaje i istovremeno i akumulacija viška vrednosti koja cini uslov kapitala.

Time u kapitalu, odnosno u svemu što kapitalisticko društvo proizvodi, nalazi se humanost u citavoj svojoj negativnosti. Onaj koji to proizvodi, tu negativnu istoriju, jeste proletarijat. Proleter nije samo neko ko nosi kombinezon, ko je umazan mašinskim uljem i nosi kacket, i koji juri kroz fabricko dvorište sa nekim teškim predmetom u ruci. Proleter su ljudi koji nemaju zaradu ciji je izvor kapital, koji nemaju kontrolu nad svojim životima, ljudi koji ne znaju i ne mogu da odrede moralne i intelektualne forme svog života, koji nisu gospodari rada i potrošnje, te dakle cak ni slobodnog vremena. To je istovremeno najfantasticniji i najdemoniskiji aspekt razvoja modernog kapitalizma, jer je u svim tradicionalnim društvima pored distinkcije između duha i tela, najvažnija distinkcija između radnog i slobodnog vremena. U tim starim društvima slobodan covek se mogao prepoznati po tome što nije morao da radi i po tome što je raspolagao svojim slobodnim vremenom. To određuje slobodnog coveka u Atini, to je istovremeno i plemicki ideal. To je kroz jedan negativni preokret cak i suština monaškog života (siromaštvo, devicanstvo i poslušnost su cene toga da se ne radi, tj. po monastickom idealu ne radi se za život). To ne znaci da je život lak. Cak ni život plemica nije bio lak – morali su da se bore, da ratuju. Rad za opstanak, za život, je u svim ranim društvima bio predmet prezira. Da je rad nešto što zaslužuje poštovanje, to je rezultat države blagostanja, i to nije starije od stotinu godina. Glorifikacija rada je bila moguća u kapitalizmu jedino tako što je nestala vera u duhovnu dimenziju slobodnog vremena, odnosno vera u njegovu uzvišenost. Nestala je mitologija slobode unutar kapitalizma. Kada se to desilo? Svi su stekli nešto, ali su time nešto i izgubili. Proletarijat je izgubio svoju borbenu poziciju, kada je kao samosvesna grupa ljudi mogao da pruži otpor. A buržoazija je izgubila privilegiju slobodnog vremena, i morala je da uzme ucešce u krvavoj borbi za opstanak života. To istovremeno znaci da je nestala tradicionalna, kulturalna, socio-politicka i korporativna odvojenost klasa, (naravno, strukturalne razlike se nisu promenile), i to su i situacionisti kao kontemplativni umetnici i teoreticari na revolucionaran nacin

formulisali, što potvrđuje empirijsko istraživanje i naše svakidašnje iskustvo. Jer, danas od onih grupa ljudi koji su suprotstavljeni kapitalu, samo jedan deo predstavljaju proizvođači. Većina njih ne stvara vrednost u Marksovom smislu, ne stvara proizvode proizvode, odnosno usluge za tržište, već vrši biopolitički rad u formi staranja o drugima kao da to nije usluga, ili su prekarni radnici ili obavljaju rad na daljinu ili rad sa nepotpunim radnim vremenom, ili su penzioneri ili daci ili su nezaposleni, ili su kicoši, ili su isključeni, ili su imigranti. To kretanje kapitalizma, koje je išcupalo žene iz domaćinstva i prinudilo da uđu u proizvodnju, u fabriku, ali nakon toga ih isključuje i iz toga, i primorava ih da pređu u ona zanimanja koja se tiku staranja, koja su naravno loše plaćena, da bi nejednakost između muškarca i žene opstajala. Osim toga, postoji prinuda povratka u privatni život. Možemo videti šta se dešava kada vidimo najšokantnije znake anti-feminističke kontra-revolucije. Iz perspektive kapitala 2/3 proletera nije potrebno, suviše je, i danas se proleterci se mnogo više bore za to da bi barem bili eksploatisani. Zato ih i koriste da bi ih potčinili tehnološkoj i represivnoj disciplini, da bi imali neki osećaj sigurnosti. U represivno-reproduktivnom sistemu koji uključuje u sebe sve arbitrarnije domaćinstvo, pa školu koja je sve više i više represivna i gluplja, da bi obrazovali naredne generacije ljudskog smeca i eksploatisane. Društvo ih smatra smecem, ne ja, jer ja to ne smatram i niko od nas ovde, ali bolje da ne izademo na ulicu i ne pitamo ostale. Nastala je ta demonska i perverzna situacija protiv koje su se situacionisti još tada odnosili veselo, buntovno i na originalan način, pre pedeset godina, budući da je tada još bilo revolucije. Neizreciva kriza kroz koju prolazimo, u kojoj se izuzetno velika masa ljudi bez presedana može ignorisati. Dešavaju se stvari koje nisu bile poznate hiljadama godina, na primer, prezir prema starima (u većini tradicionalnih društava je to nezamislivo, da se za stare, za bolesne i za nezaposlene smatra da su paraziti). Danas se, zbog promene simboličke uloge rada sredinom XX veka smatra da ljudi koji ne rade pripadaju nižem redu. Jer, ne rade i jer ne mogu da rade, jer navodno ne žele da rade. To što ne žele da rade je prirodno, jer je otuđeni rad bol i patnja za svakoga. Ali, čak i one koji ne rade iako to žele, vladajuća ideologija smatra lenjima i parazitima.

Citave nacije, regije i kulture su zbog svog odnosa prema radu (na sreću, ili baš zbog neke nesreće), smatrani parazitima. Dovoljno je misliti na primer Grčke. Grčka je prema vladajućoj ideologiji narod umesto kojeg rade drugi, dok sami Grci provode vreme na moru, leškareći pod senkom, dok piju Uzo (što navodno mi, kao vredni ljudi sa severa, plaćamo). Naravno, ništa od toga nije istinito. Ali nije to zanimljivo, već to da se takve ordinarne i glupe laže pojavljuju kao vladajuća ideologija, što ne bi poverovao ni rahitni i tuberkulozni seljak iz neke zabiti u 4. veku posle Hrista. Danas smo svedoci povratka u varvarstvo, i to nije puka metafora, već je svakidašnja praksa. Dovoljno je samo da otvorite bilo koje novine. Varvarsko je i ono o čemu novine pišu, i način na koji pišu.

Samo pogledajte pad forme, gramatike i ukusa. To su znaci koji po sebi ne bi bili toliko tragični, ako bi još postojali znaci rekonstrukcije koji bi se nalazili unutar društva. Takve znakove ne percipiramo. Znakove života ovo društvo više ne daje. Situacionistička internacionala je imala u vidu i ovu mogućnost, ali nije baš stvarno htela da veruje u ovo. Oni su bili revolucionarni i nisu mogli da veruju da će proći pola veka, a da se ljudi ne pobune protiv te neverovatno zlokobne sudbine. Jedna od najprepoznatljivijih karakteristika našeg razdoblja jeste da nema revolucije. Nekada je češće bilo revolucije. Bilo je mnogo više uspešnih protesta, i mnogo češće su uspeli da prinude sistem da uvodi neke ustupke. Nije bilo reci o nebitnim, već o supstancijalnim promenama, i i te kako je došlo do razvoja iako je naravno bilo i žrtava. Egalitarna upotreba države se dogodila dva puta i bilo je potrebno dva svetska rata da bi ona nastala. Setite se toga da je tek posle I sv. rata nastalo opšte, jednako i pravo tajno glasanje. Šok I svetskog rata je bio potreban da bi žene u mnogim zemljama dobile pravo na glas. Da bi postojao dobrobit radnika,

penzija i placeno odsustvo, bezbednost na poslu, bilo je potrebno da milioni izginu u rovovima, a da bi nastala država blagostanja, jedan od uzroka je bio II svetski rat, i to je bio i rezultat straha vladajućeg establišmenta kada je shvatio da njihov svet može da se sruši vrlo lako. Malo je nedostajalo za to, i pitanje je da li smo prevazišli tu fazu, to je predmet diskusije. Ja držim govor ovde, gde je postojao period jugoslovenskih naroda u kojem se činilo da nismo prevazišli tu fazu. Vi to znate bolje od mene. Dakle, pitanja situacionisticke internacionale nisu apstraktna pitanja.

Nije rec o tome da sada predstavljamo jednu struju, neka to svako uradi za sebe, ovo nije naučna popularizacija; i to ima svoju vrednost, ali to nije moj fah. Ono što su situacionisti izjavili, je deo naših života. Nacin na koji su oni to izrazili je stvarna mogućnost emancipacije. Mada je pitanje koliko teorija i umetnost mogu tome da doprinose. To nije malo, ali nije ni dovoljno. Druga stvar je da ogroman uspeh, odnosno katastrofalne posledice države blagostanja (oni idu zajedno), ta velika moralna i psihološka katastrofa ne bi bile toliko velike da nije bilo sociološkog i ekonomskog uspeha. Neverovatan uspeh... Ali je bilo od koristi to što je danas postalo jasno, da su zapravo ostaci politickih oblika ti koji ulaze u kompromise sa sistemom i koji su konformni i reformisticki (ideja da se ne može stvoriti savršeno društvo – ali hajde da stvorimo društvo u kojem ce zarada biti veca, u kojem cemo bolje jesti, u kojem cemo biti zdraviji, ta stara progresivna ideja koja se folklorizovala i vulgarizovala) i da upravo ti politicki oblici više ne vrede ništa.

Nema potrebe ulaziti u kompromis sa malogradanstvom, sa banalnošću, sa pristojnim ponašanjem, sa gradanskom „korektnošću“, sa poštovanjem prema nacionalnim simbolima i slicnim budalaštinama. Više nema smisla, iako je jako dugo imalo smisla. To je služilo radu emancipacije jako dugo, što se vidi na primeru slike Delakroa: slobodna žena na barikadi sa trikolorom je stvarno bila simbol emancipacije, međutim, ta vremena su prošla. Nema više barikade, nema više trikolora, i nema više žene koja bi se popela na barikadu obnaženih grudi, jer bi je upucali. Nema vremena da bismo tamo negde mahali zastavom, a i danas, kada pucaju, mnogo preciznije pogodaju. Te karakteristike stare revolucionarne romantike više nisu aktuelne, jer je nestalo staro suprotavljanje prema kojem su plebejci rekli: „naša romantika je bolja, naš narod je plemenitiji, u našoj državi ce biti veca jednakost, a naša republika ce biti plemenitija“ – ne, nece biti. Nece, nece, nece...

Nema prilike za to, sve je završeno. To treba da zaboravimo, ali naravno ne u smislu istorijskog zaborava, nego naprotiv, cak možemo i da budemo dirnuti kada se prisetimo svega ovoga – ja sam cesto dirnut – ali, rec je o tome da je nepokolebljivi revolucionarni radikalizam danas zahtev zdravog razuma, najprostijeg, najjednostavnijeg zdravog razuma. Covecanstvo ima sve manje da izgubi, što se više razvijaju neverovatne tehnologije, strategije, dizajni, nauke i teorije, koji su zapravo usmereni prema protiv prirode nas samih – a, koje bi inace mogle da omoguce bogatstvo i dobrobit. Ali, sve ovo se koristi na nehumani nacin, što je još Marks u pariskim rukopisima iz 1844., kada je govorio o tome kako se sve to za nas pojavljuje kao spoljašnja strana sila (iako je to bilo davno, nije se ništa promenilo). I pokazalo se da je ono što se činilo progresivnom idejom zapravo – iluzija. Vec je davno došlo vreme kada radikalno treba da se odbaci jeftini optimizam i vera u progres. Ova civilizacija više nece da napreduje, ali je pitanje da li ce ta katastrofa progutati i celu ovu generaciju, generaciju onih koji su danas živi ili ne. A da ih ne bi progutala, zato ova civilizacija treba da bude odbacena. Ne treba reformisati, ne treba transformisati. Ta opcija, cak iako je postojala, za to sada više nema vremena. Iskreno, cini mi se da niko ne želi da je spase.

I zato, ako bacimo pogled na 68, ona je sve te uvide formulisala na pozitivan, mlad, veseo, kul nacin, koji je za nas danas nedostupan. Ona je imala svoju muziku, svoju dušu, svoju erotiku, svoju sreću, koja bi

naravno bila dobra ako bi se vratila u drugacijoj formi. Možda ce neki od nas to doživeti povratak toga, ali je sasvim sigurno da se ovaj sistem ne može ukinuti, ako ne odbacimo njegovu kulturu, politike, države, simbolicke forme, nacin na koji percipira prošlost i drugost, nacin na koji on tretira istoriju kao otpad – tu nema šta da se spasi. Oni koji odbacuju današnju civilizaciju ce moci da spasu cak i prošlost. Benjamin je bio u potpunosti u pravu: prošlost, kao i sve ostalo što je potisnuto, deli istu sudbinu sa onima koji su potisnuti. Prošlost se potiskuje kao što se danas potiskuju slobodni ljudi. Tradiciju, prošlost i mrtve energije, koje se kriju u starim religijama i mistikama ce moci da spasi samo nova civilizacija. Samo ona ce moci da ih iskopa iz grobova u koje su ih stavile istorijske obrade prošlosti. I još mnogo toga... Dakle, situacionisti koji su predstavljali malu, entuzijasticku grupu, koja se bunila protiv gigantskog društva, zanemarujući moguće posledice, su na svojevrsan nacin bili uspešni, zahvaljujući procesu pasivne revolucije, koja je postala moda, i za koju se tvrde ostale gluposti, što i Debor spominje, da su situacionisti bili anticipacija pank pokreta, odnosno, postmoderne i slicne užasne tvrdnje.

Ko bi hteo da bude predak ili naslednik postmoderne? Ne govorim o tome da je svaki radikalni napad koji se odricao svake vrste spoljašnjih dobara, bio uspešan, jer se nalazimo ovde – ali, to je ono što nam preostaje protiv u borbi protiv represije, trenutno. Potreban je barem i najmanji korak da se ukine amnezija u pogledu prošlosti, da se vodi evidencija o svemu onome što se dešavalo izvan kulture establišmenta, o pobunama, o revolucijama, o avangardama, o jeretickim pokretima, o raskidima, da bi se jednom zapalila vatra, koja je po mom skromnom mišljenju, potrebna. Hvala lepo.